

Source: Shahzoda Samarqandi, "The First Female Tajik Politician and Her Agenda," Radio Zamaneh, 16 October 2013, <http://www.radiozamaneh.com/104375#.Ul--mxvbNNk.twitter>

Unofficial translation

The First Female Tajik Politician and Her Agenda

Exclusive interview of Radio Zamaneh with Oinihol Bobonazarova

Shahzoda Samarqandi

Oinihol Bobonazarova completed her law degree from Tajik State University in 1971 and finished his doctorate in 1976 at the Tajik Academy of Sciences. She then became a Professor of Law at the Tajik State University, Faculty of Law, and shortly after headed the said department.

Oinihol Bobonazarova joined the Democratic Party of Tajikistan in 1990 and in 1994 was expelled from public office due to her political activities and put under house arrest for a month. Given the intensified political pressure on her and her family, Russia, Iran, the U.S. and the Czech Republic were ready to grant her political asylum, but Bobonazarova preferred to remain in Tajikistan.

Oinihol Bobonazarova, [former] Dean of the Law Faculty and [former] member of the Democratic Party of Tajikistan

From 1996 to 2004 she worked for the Organization for Security and Cooperation in Europe in Tajikistan and until 2007 was part of the Soros Foundation in Tajikistan. Since 2007, Bobonazarova has been managing "Perspektiva-Plus", an NGO she founded, with which she's assisting Tajik citizens with legal services inside and outside the country.

Junaydullo Ibadov, Bobonazarova's husband is a journalist and also a lawyer. And her daughter, Parvina, finished law school and is active with an organization to strengthen the Internet in Tajikistan. Her son, a public prosecutor, works at Tajikistan's Council of Justice. Both her daughter- and son-in-laws are also lawyers.

Oinihol Bobonazarova is the guest of the [Radio Zamaneh's] programme "With Neighbors" and talks about her political agenda. In addition to the problem of registering her candidacy for the [November 2013] presidential election, Ms. Bobonazarova said: "The problems were enormous. [The authorities] did their best for the people not to vote for me. Even the police was engaged in this task and a number of my followers were arrested, intimidated, etc. But I gathered the necessary signatures. Even an extra hundred signatures. But they did not register my name. That is, they were afraid. They feared that if they register me there could be a possibility for my victory.

[Radio Zamaneh]: “Ms Bobonazarova, before speaking to you, I spoke to the Deputy to the Islamic Renaissance Party of Tajikistan [IRP] who told me that you will be appealing to the court so as to register your candidacy. Is this your intention?”

[Bobonazarova]: “I think the courts are also linked to the government and only God knows if they would reach a verdict in my favor. Despite this, we will do our best to appeal to the court and get over this period as well.”

[Radio Zamaneh]: “Despite the problems which were created by the government, what are your thoughts about Tajikistan’s population? Are the people ready to have a female president?”

[Bobonazarova]: “Look, it was Tajikistan’s Islamic Party [IRP] which nominated me. This is first-ever in the world. If the Islamists nominated me and gathered signatures for me, therefore among society at-large, who amongst them are also democrats and other progressive forces amongst them, so why not?”

“I received a lot of letters from my followers in Moscow, and migrant workers call me and the fact that I’ve been able to collect so many signatures [over 200,000] despite all the pressures indicates that society is prepared for this [to elect a female president]. Only if the government were not to put the [people] under pressure and for fear to be subsided from them. Aside from this, these are the first steps. It’s the first time in history of the 21-year reign of Mr Rahmon that someone else has been found and said “I too can be President!” Another important issue is this that this is the first in Tajikistan’s history that a woman is conducting such a task and this also makes for a good lesson for women, they too will be activated.”

[Radio Zamaneh]: “Yes, it’s your career that has brought about an important part of your popularity, especially the activism which you have been engaged with in the area of human rights and the rights of migrant workers outside of Tajikistan that have made you known among the people of Tajikistan. It appears that it is your very popularity which the Islamic Renaissance Party would like to use. If the current government of Tajikistan were to do the same and offer you an important government position, will you accept it or will you follow another path?”

[Bobonazarova]: “If the government were to invite me and offer me a position, I will not accept any of it. Why is that? Because if I were to be president, I would be able to put together a team that can work towards reforms.”

“Imagine that I would be one person in a chain among people [in the current government] who have their own way and thoughts and would not be able to achieve anything. You either become like them or they tell you to leave. In such conditions, if I could do something for the people or the future, I still would do it, but I am sure that it cannot be done.”

[Radio Zamaneh]: “Considering that the IRP is also supporting you and has selected you, are you not worried that when you come to power that you would be forced to abide by some Islamic laws and that some Tajik women would be against it[?] How do you see Tajik Islam and what plans do have in mind for it?”

[Bobonazarova]: When in the forum [of Tajikistan’s Alliance of Reformist Movements] they asked me what positions will be assigned for Mr Kabiri, for the IRP, for Mr Turajonzoda, I told them: “Nothing!” We even produced a protocol that they should expect no positions from me. I must emphasize that the IRP of Tajikistan differs quite a lot from Islamic parties of other countries. They know this well that Tajik society is not ready for an Islamic government and will not be ready in the near future. This means that I will never be dependent on a group and

have also said that I want to see a society and state that will be beneficial for communists, also for democrats and for Islamists. That is, there should be coexistence among all.”

‘We will strive to bring to power capable women’

“I don’t think that if I were to have come to power that Tajik women would have been dismayed. As they themselves had said, they too accepted me without a headscarf and with a European outlook. And I also have an Eastern view. I do not think that I would do anything to dismay Tajik women. Since I want society not be ruled by a government party, but be technical and professional. I would give priority to experts and the youth, to those who have high skills. We will strive to bring to power capable women. I thus think Tajik women would not be displeased with my government.”

[Radio Zamaneh]: “Please tell us about your reform programmes. If you come to power, where would you commence on change or reform?”

[Bobonazarova]: Reform is like the railroad and has two rails. One cannot run a train on one rail. That is, for the economy to improve, there must be political reform so for both rails to be aligned. My political programme was this to remain president for four years and during this four years implement my programme and not to have the right to run in the election again. I would prepare the way for a democratic election and I would leave. When an individual is in power for 21 years, he naturally cannot solve society’s problems, but he, himself, causes a problem.”

“I favor the idea that the election cycle must be one seven year or two four year terms. I would, for example, introduce a lot of changes in the Constitution. I would implement the economy based on science. I would fight corruption. Without doing away with corruption, one cannot produce important changes. ...”

[Radio Zamaneh]: “Do you consider these elections as lost or will you continue to fight to be in them?”

[Bobonazarova]: “I’ll fight to the end. Because I had gathered all the needed signatures; I will fight to the end and if it was not successful, then I will undertake other methods. That means that we will test all available options, and if not successful we will agree on something else. Moral and manner agreements such as whether to participate in the elections or not. We will invite our followers to participate in these elections or to boycott. We will look into these issues later.”

[Radio Zamaneh]: “Ms Bobonazarova, a while back U.S. president, Barack Obama, thanked Emomali Rahmon on his successful cooperation on anti-terrorism in the region; and many interpreted this that Emomali Rahmon has Western backers and will remain in power for another period. What do you think about this?”

[Bobonazarova]: Unfortunately, in the last few years, democracy and human rights factors have lost their importance in the fight against terrorism. For example, since 2011 the U.S. government has reduced its attention to human rights and has primarily focused on the issue of [fighting] terrorism. I do not think that Mr Obama would support an authoritarian regime. America's political structure is such that this is not acceptable. They cannot back authoritarian and totalitarian regimes. This is what I think.”

“But what is the Tajik government doing things in relation to terrorism is another matter. Because this government, more than anything, supports itself, and cannot do otherwise as we are very close to Afghanistan. I say again that if democratic governments support authoritarian regimes, this is not a very good. But it’s a wise saying that: ‘There are no friends [and] brothers in politics, there are only interests.’ Alongside this I cannot say how Western governments will evaluate these elections of Tajikistan; they will call it transparent or not ...”

[Radio Zamaneh]: “Ms Bobonazarova, one of the hot topics brought up these days in Tajikistan is return to the Persian script and many are against it. In the current structure of Tajikistan this script is to an extent being taught; what programmes do you have in mind for your education sector?”

[Bobonazarova]: I'm one of the proponents of the return to the Persian script and the idea that the Persian script becomes the norm. For this, a special and scientific programme must be planned and not a programme which solely remains on paper. This means that anywhere from primary schools to middle and high schools and the time allotted to the instruction of this script must be increased substantially. Opportunity must be given for the publication of many books and provided for free or cheaply for use.”

“Given the budget shortages of the government of Tajikistan, perhaps such a programme cannot be implemented all at once, but specific cycles of this programme must be planned to know which part and during what time frame it will be completed. This programme must contain the translation of scientific, cultural, historical and other books as well. That is, this requires much work and effort, but this can and must be done.”

“I think there is no more room for debate on this issue. We’ve debated it for many years and we must have a plan and get to work. We must take the first steps. For example, from the state radio and TV of Tajikistan as well at least twice a week this issue must be paid attention to so that more people will be attracted to it.”

[Radio Zamaneh]: “What does the fact that you have chosen Barzou Abdulrazoq, a cultural figure, as your confident imply? Do you want to bring back the intellectuals of Tajikistan’s society who have been away for years from the political arena and have shunned politics and government, or is there another reason behind your decision?”

[Bobonazarova]: “The point is that all the changes, all the advances that take place in society solely depend on this very intellectuals and culturalists. Look, there were times that even mathematics was taught via poems. This means that intellectuals can do many things. I’d like Tajikistan’s intellectuals to stay away from salutations and lies and focus on issues in society, whether political or social and fulfill their main role, and stay a few steps ahead of the common people and be able to guide them as well.”

“But it’s been many years that our intellectuals do nothing but salutation [and servitude]. There is only a small group, such as Barzou who are very active and have their own ideas and thoughts. And look that such a man who is so active was not allowed to perform his theatre here [in Tajikistan]. But he was able to perform it in Bishkek and even win an award. This too is an example of the interaction of the current regime with intellectuals who have their own ideas, views and ways.”

گفت‌وگوی اختصاصی رادیو زمانه با آینهال بابانظروا

شهزاده سمرقندی

آینهال بابانظروا در سال ۱۹۷۱ تحصیل خود در دانشگاه دولتی حقوق تاجیکستان را به پایان رساند و درجه دکترای خود را در سال ۱۹۷۶ در آکادمی علوم تاجیکستان گرفت. او سپس به عنوان استاد حقوق در بخش حقوق دانشگاه دولتی تاجیکستان آغاز به کار کرد و در مدت کوتاهی به مدیریت این بخش رسید.

آینهال بابانظروا در سال ۱۹۹۰ عضو حزب دموکراتیک تاجیکستان شد و سال ۱۹۹۴ به خاطر فعالیت‌های سیاسی، از مناصب دولتی اخراج شد و حدود یک ماه در حبس خانگی قرار گرفت. با تشدید فشارهای سیاسی بر او و خانواده‌اش، کشورهای روسیه، ایران، آمریکا و جمهوری چک برای پذیرش او به عنوان پناهنده‌ی سیاسی اعلام آمادگی کردند، اما خانم بابانظروا ترجیح داد که در تاجیکستان بماند.

آینهال بابا نظروا، استاد کرسی حقوق و عضو حزب دموکراتیک تاجیکستان

او از سال ۱۹۹۶ تا سال ۲۰۰۴ نمایندگی سازمان امنیت و همکاری اروپا در تاجیکستان را بر عهده داشت و تا ۲۰۰۷ نیز نماینده صندوق سوروس در تاجیکستان بود. بابانظروا از سال ۲۰۰۷ تا امروز مدیریت سازمان «پرسپکتیوا پلیوس» ("плюс-Перспектива") را بر عهده دارد که خود بنیان نهاده است. این سازمان به شهروندان تاجیکستان در داخل و خارج از کشور خدمات حقوقی ارائه می‌کند.

جنیدالله عبادوف، همسر بابانظروا نیز وکیل دادگستری و خبرنگار است. دخترش پروینه دانشگاه حقوق را به پایان رسانده و در سازمان تقویت اینترنت در تاجیکستان فعالیت می‌کند. پسرش جاوید نیز وکیل دادگستری در شورای دادگستری تاجیکستان است. داماد و عروس او نیز وکیل دادگستری هستند.

آینهال بابانظروا مهمان برنامه رادیویی "با همسایگان" است و از برنامه سیاسی خود می‌گوید. خانم بابانظروا از جمله با اشاره به مشکلات ثبت کاندیداتوری خود در انتخابات ریاست‌جمهوری گفت: «مشکلات بی‌حد زیاد بودند. آنها کوشش کردند که مردم به من رای ندهند. حتی پلیس هم به این کار دست داشت و طرفداران ما را بازداشت می‌کردند، می‌ترساندند و غیره. اما من آن امضاهای لازمه را جمع کردم. حتی صد امضا بیشتر. اما اسم مرا ثبت نکردند. یعنی که ترسیدند. ترسیدند که اگر مرا ثبت نام کنند، امکانیت غلبه من باشد.

«اولین بار است که در تاریخ بیست و یک ساله پادشاهی جناب رحمان یک نفر دیگری یافت شد و گفت که من هم می‌توانم پرزیدنت باشم! من با وجود همه فشارها توانستم این همه امضا جمع کنم که معنای آن را دارد که جامعه آماده این چیز هست.»

- خانم بابانظروا، قبل از این که با شما صحبت کنم با معاون حزب نهضت اسلامی تاجیکستان صحبت کردم که گفتند قرار است به دادگاه شکایت کنید تا نامزدی خود را به ثبت برسانید. آیا چنین قصدی دارید؟

- من فکر می‌کنم که دادگاه هم به حکومت وابسته است و خدا می‌داند که آنها قرار را به منفعت من حل کنند. با وجود این ما کوشش می‌کنیم که به دادگاه مراجعه کنیم و این مرحله‌ها را نیز سر کنیم.

- با وجود مشکلاتی که جانب دولت برای شما ایجاد شد، جامعه تاجیک را چه گونه ارزیابی می‌کنید؟ آیا مردم آمادگی این را دارند که رئیس‌جمهور زن داشته باشند؟

- ببیند که مرا حزب اسلامی تاجیکستان پیشنهاد کرد. در دنیا این اولین مرتبه است. اگر نهضتی‌ها مرا انتخاب کردند و برای من امضا جمع کردند، پس آن جامعه شهروندی که به هر حال در بین‌شان دموکرات‌ها هستند، نیروهای سالم دیگر هم وجود دارند، چرا که نه؟

من نامه‌های زیادی دریافت می‌کنم از طرفداران خود در مسکو، از مهاجران کاری که به من زنگ می‌زنند و در تماس می‌شوند؛ و از آن که من با وجود این همه فشارها توانستم این همه امضا جمع کنم معنای آن را دارد که جامعه آماده این چیز هست. تنها اگر حکومت آنها را تحت فشار قرار ندهد؛ و ترس از آنها دور شود. به غیر از این اولین قدم هاست. اولین بار است که در تاریخ بیست و یک ساله پادشاهی جناب رحمان یک نفر دیگری یافت شد و گفت که من هم می‌توانم پرزیدنت باشم! باز یک چیز مهم دیگر این است که این اولین بار در تاریخ تاجیکستان است که یک زن چنین فعالیت می‌کند و این برای زنها یک مکتب خوبی می‌شود، آنها هم فعال می‌شوند.

- بله. سابقه کاری شماست که به هر حال بخش مهمی این محبوبیت شما را به وجود آورده. به خصوص فعالیت‌هایی که شما در عرصه حقوق بشر، حقوق مهاجران کاری در خارج از تاجیکستان انجام دادید، شمارا در بین بسیاری از مردم تاجیکان شناخته و آشنا کرده. چنین به نظر می‌رسد که همین محبوبیت شماست که نهضت اسلامی تاجیکستان می‌خواهد از آن استفاده کند. اگر دولت کنونی تاجیکستان نیز همین کار را انجام دهد و به شما منصب مهم دولتی پیشنهاد کند، آیا شما می‌پذیرید یا سیاست دیگری را در پیش خواهید گرفت؟

- اگر دولت از من دعوت کند و به من وظیفه‌ای پیشنهاد کند، من هر گونه وظیفه را قبول ندارم. چرا؟ چون که اگر من پرزیدنت باشم، آن وقت می‌توانم که برای خودم یک تیم به وجود آورم که برای اصلاحات کوشش کنند.

«فکر نمی‌کنم که اگر من به سر قدرت می‌آمدم کارهایی می‌کردم که به زن‌های تاجیک خوش نیاید. آنها نیز مرا با سر لوچ (بدون روسری) و با دید اروپایی قبول کردند. من می‌خواهم جامعه-دولت حزبی نباشد، بلکه تکنیکی و تخصصی باشد. من اولویت را به متخصصان، به جوانان می‌دادم.»

تصور کنید که من یک نفر در یک زنجیر یا یک تیمی که اینها راه خود، فکر و دید خاص را دارند هیچ کار کرده نمی‌توانم. یا مانند آنها می‌شوید یا به شما می‌گویند که بروید. در این شرایط اگر می‌توانستم کاری برای مردم، برای آینده انجام دهم می‌رفتم. اما من باوری دارم که نمی‌شود.

- با توجه به این که حزب اسلامی تاجیکستان هم از شما پشتیبانی می‌کند و انتخاب کرده؛ آیا نگران این نیستید که وقتی به قدرت رسیدید مجبور به رعایت بعضی از قوانین اسلامی شوید و ممکن است که برخی از زنان تاجیک مخالف آن قرار بگیرند. اسلام تاجیکی را چه گونه تصور می‌کنید و چه گونه برنامه‌هایی برای آن در نظر دارید؟

- وقتی در انجمن به من گفتند که به آقای کبیری، حزب نهضت اسلامی، به آقای توره جانزاده چه وظیفه تیین می‌کنید، من گفتم که هیچ! حتی یک پروتکل (پیمان‌نامه) تهیه کردیم که آنها هم هیچ منصبی را از من انتظار ندارند. باید تاکید کنم که حزب نهضت اسلامی تاجیکستان خیلی فرق دارد با حزب‌های اسلامی دیگر کشورها. آنها خوب درک کردند که جامعه تاجیک برای دولتی اسلامی آماده نیست و در سال‌های نزدیک آماده نخواهد شد. یعنی که من هیچ گاه وابسته گروهی نمی‌شوم و هم گفته‌ام که می‌خواهم یک جامعه و دولتی باشد که برای کومونیست‌ها هم خوب باشد، برای دیموکرات‌ها هم خوب باشد، برای اسلامیست‌ها هم خوب باشد. یعنی که همزیستی بین همه باشد.

آینه‌ال نظر‌اوا: تلاش خواهیم کرد زنانی که توانایی دارند به سر قدرت بیایند.

من فکر نمی‌کنم که اگر من به سر قدرت می‌آمدم کارهایی می‌کردم که به زن‌های تاجیک خوش نیاید. چه طور که آنها خود گفتند آنها نیز مرا با سر لوچ (بدون روسری) و با دید اروپایی قبول کردند. از آن جمله من دید شرقی هم دارم. من فکر می‌کنم که کاری نخواهم کرد که زن‌های تاجیک را ناراضی کنم. چونکه من می‌خواهم جامعه-دولت حزبی نباشد، بلکه تکنیکی و تخصصی باشد. اولویت را به متخصصان، به جوانان می‌دادم، به آنهایی که تخصص خوب دارند. تلاش خواهیم کرد که زنانی که توانایی دارند به سر قدرت بیایند. بنابراین من فکر کنم که زنان تاجیک از حکومت من ناراضی نخواهند شد.

- لطفاً برایمان از برنامه‌های اصلاح‌طلبانه خود بگوئید. اگر به قدرت رسیدید تغییر و یا اصلاحات را از چه چیز شروع خواهید کرد؟

- اصلاحات شبیه راه‌آهن است و دو میله دارد؛ نمی‌شود قطار را روی یک میله به راه انداخت. یعنی برای این که اقتصاد بهبود یابد، باید یک اصلاحات سیاسی انجام داد تا این دو میله درست باشد. برنامه سیاسی من این بود که به مدت چهار سال رئیس‌جمهور باشم و در این مدت چهار سال برنامه خود را پیاده می‌کنم و بعد دیگر حق دوباره شرکت کردن در انتخابات را نخواهم داشت. برای انتخابات دموکراتیک زمینه آماده می‌کردم و می‌رفتم. وقتی که یک نفر بیست و یک سال در قدرت می‌ماند، خواه-ناخواه پرابلم جامعه را حل نمی‌کند، بلکه خود پرابلم درست می‌کند.

«من یکی از طرفداران این ایده هستم که حتمی خط فارسی جاری کرده شود. باید یک برنامه مخصوص و عملی طرح کرده شود که پیش از همه از پرورشگاه‌ها شروع شود تا مدارس تعلیم میانه و عالی و ساعت‌های آموزش این خط را باید خیلی بالا برد. امکانیت داده شود که کتاب‌های زیادی منتشر شود و مجانی و یا با قیمت خیلی پایین در اختیار کاربران قرار گیرد.»

بنابر این من طرفدار این هستم که دوره انتخابات باید یک دوره هفت‌ساله یا دو دوره چهارساله باشد. برای مثال تغییرات زیادی در قانون اساسی دولت وارد می‌کردم. اقتصاد را بر اساس علم راه‌اندازی می‌کردم. علیه فساد مبارزه می‌کردم. بدون از بین بردن فساد نمی‌شود تغییر مهمی جاری کرد. بسیار چیزهای مهم دیگر که در این چهار سال برنامه داشتم انجام دهم.

- شما این انتخابات را از دست رفته می‌دانید یا همچنان مبارزه خواهید برد که در آن حضور داشته باشید؟

- من تا آخر مبارزه می‌برم. چونکه من تمام رای‌های مورد نیاز را جمع آورده بودم؛ تا آخر تلاش می‌کنم و اگر نشد آن وقت راه‌های دیگر را پیش می‌گیرم. یعنی که تمام راه‌های موجود را امتحان خواهیم کرد، اگر نشد آن وقت به یک قرار دیگر خواهیم آمد. قرارهای اخلاقی و آدابی دیگر مثل این که در انتخابات شرکت کنیم یا خیر. از طرفداران خود دعوت کنیم که در این انتخابات شرکت کنند یا خیر. این موضوع‌ها را بعداً بررسی خواهیم کرد.

- خانم بابانظروا، چندی پیش باراک اوباما، رئیس‌جمهور آمریکا در یک نامه از امام‌علی‌رحمات بابت همکاری‌های موفقیت‌آمیزش در مبارزه علیه تروریسم در منطقه تشکر کرد؛ و خیلی‌ها از این چنین برداشت کردند که امام‌علی‌رحمان پشتبانی کشورهای غربی دارد و برای دوره دیگر هم در قدرت خواهد ماند. شما در این باره چه نظری دارید؟

- بدبختانه سال‌های آخر، عنصرهای دموکراسی و حقوق بشر اهمیت خود را در برابر مبارزه با تروریسم از دست داده‌اند. برای مثال، دولت آمریکا از سال ۲۰۱۱ از حسن توجه خود به حقوق بشر کاهش داد و اساساً به تروریسم توجه دارد. من فکر نمی‌کنم جناب اوباما رژیمی خودکامه را طرفداری کند. چون که ساختار سیاسی آمریکا اینرا قبول ندارد. آنها نمی‌توانند از ساختار سیاسی خودکامه و تاتلیتاری دفاع کنند. من چنین فکر می‌کنم.

ولی این که حکومت تاجیکستان در رابطه با تروریسم کارهایی می‌کند این مساله دیگر است. زیرا این حکومت پیش از همه از خودش حمایت می‌کند و بدون این هم نمی‌تواند، چون که ما با افغانستان بسیار نزدیک هستیم. باز هم می‌گوییم اگر دولت‌های

دماکراتیک از حکومت خودکامه پشتمانی کنند این خیلی خوب نیست. اما خوب می‌گویند که سیاست دوستی ندارد، برادری ندارد، بلکه منفعت است. برابر این من نمی‌توانم بگویم که دولت‌های غربی این انتخابات تاجیکستان را چه طور ارزیابی می‌کنند؟ شفاف می‌نامند یا نه...

- خانم بابانظروا، یکی از بحث‌های داغی که این روزها در تاجیکستان مطرح است، برگشتن به خط فارسی است و خیلی‌ها هم مخالف این هستند. در ساختار کنونی تاجیکستان نیز تا یک مقداری این خط آموزش داده می‌شود، برای بخش فرهنگ شما چه برنامه‌هایی در دست دارید؟

- من یکی از آن طرفداران برگشتن به خط فارسی و این ایده هستم که حتمی خط فارسی جاری کرده شود. باید یک برنامه مخصوص و عملی طرح کرده شود نه یک برنامه که تنها روی کاغذ می‌ماند. یعنی که پیش از همه از پرورشگاه‌ها شروع شود تا مدارس تعلیم میانه و عالی و ساعت‌های آموزش این خط را باید خیلی بالا برد. امکانیت داده شود که کتاب‌های زیادی منتشر شود و مجانی و یا با قیمت خیلی پایین در اختیار کاربران قرار گیرد.

«من می‌خواهم که فرهنگیان تاجیکستان از خوشامدگویی، از دروغ‌گویی خود را به کنار گیرند و به مسایل موجود جامعه، چه سیاسی، چه اجتماعی بپردازند و در جایگاه اصلی خود قرار گیرند و چند قدم از مردم عادی در پیش باشند و مردم را نیز هدایت کنند.»

با در نظر گرفتن بودجه کم دولت تاجیکستان، شاید یک و یکبارہ نشود که همه این برنامه را عملی کرد اما دوره‌های مشخص این برنامه را باید طراحی کرد که در قسمت و در طول چه زمانی انجام شود. این برنامه باید شامل ترجمه کتاب‌های علمی فرهنگی، تاریخی و دیگر نیز باید باشد. یعنی این کار و تلاش زیادی را طلب می‌کند ولی این شدنی است و باید انجام یابد.

من فکر می‌کنم که این موضوع دیگر جای بحث ندارد. ما این همه سال بحث کردیم ولی باید قرار قبول کرد و دست به کار شد. اولین گام‌ها را باید برداشت. برای مثال، از طریق صدا و سیمای تاجیک نیز هر هفته حداقل دو باز به این موضوع پرداخته شود تا مردم بیشتر جلب شوند.

- این که برزو عبدالرزاق را که یک چهره فرهنگی است، به عنوان شخص قابل اعتماد خود انتخاب کرده‌اید، چه معنا دارد؟ آیا می‌خواهید فرهنگیان جامعه تاجیکستان را که سال‌ها دور از صحنه سیاسی بوده‌اند و می‌شود گفت که از سیاست و حکومت زده شده‌اند، دوباره به میدان اصلی برگردانید یا دلیل دیگری داشتید؟

- گپ در سر این است همه دیگرگونی‌ها، همه پیشرفت‌ها که در دولت و در جامعه می‌شود محض وابسته است به همین اینتلیگنتسیه، به همین فرهنگیان. ببینید که حتی زمان‌هایی هم بوده که درس متیمتیکا (ریاضی) را نیز از طریق شعر آموزش می‌داده‌اند. یعنی که فرهنگیان خیلی کارهای زیادی می‌توانند انجام دهند. من می‌خواهم که فرهنگیان تاجیکستان از خوشامدگویی، از دروغ‌گویی خود را به کنار گیرند و به مسایل موجود جامعه، چه سیاسی، چه اجتماعی بپردازند و در جایگاه اصلی خود قرار گیرند و چند قدم از مردم عادی در پیش باشند و مردم را نیز هدایت کنند.

اما سال‌های بسیار است که اینتلیگنتسیه ما به غیر از لگن-داری (خوشامدگویی) نمی‌کنند. تنها گروه خردی هستند که مثل برزو که خیلی فعال است، فکر خود را، اندیشه خود را دارد. ببینید که همین طور یک مردی که بسیار فعال است در این جا نمایش‌های او اجازه پخش نداشت. ولی در بیشکک به نمایش رسید و جایزه هم به دست آورد. این هم یک نمونه برخورد حکومت کنونی نسبت به فرهنگیان است که راه، دیدگاه و روش خود را دارند.